

Pojęcie filozofii

Teoretyczne wprowadzenie do lekcji

Co to jest filozofia? Tajemnicza nauka, oderwana całkowicie od życia? Rozważania, których sens nie ma nic wspólnego z codziennym, jakże często trudnym życiem? Przecież niejednokrotnie, gdy chcemy komuś pokazać, że jego wypowiedzi są pozbawione sensu i oderwane od rzeczywistości, po prostu stwierdzamy: „Ty już lepiej nie filozofuj”. Filozofowanie często dla nas oznacza mędrkowanie, dalekie od prawdy, a najczęściej jeszcze denerwujące dla słuchacza. Taki „filozof” to człowiek raczej głupi, tylko chcący uchodzić za mądrego.

Filozofia to nie tylko zawity labirynt argumentacji, teorii, niezrozumiałych poglądów. Filozofia, według jej etymologicznego pochodzenia z języka greckiego, to nic innego jak umiłowanie mądrości. Dlaczego właśnie miłość pojawia się w określeniu filozofii? Bo nie ma filozofii bez tego wielkiego pragnienia zjednoczenia się z przedmiotem miłości. W przypadku filozofii to umiłowanie, tzn. ten dynamizm i siła, skierowane są na mądrość. Ale czym jest owa „wybranka miłości” – mądrość? Mądrość to nie wiedza, to raczej zbiór najbardziej fundamentalnych prawd o nas i otaczającym nas świecie, pomagający nam się w nim odnaleźć. Jakies przykłady? Np. dlaczego świat istnieje; co sprawia, że jestem człowiekiem; jaki jest sens mojego życia; co to jest Prawda; czy można ją odnaleźć; jak osiągnąć szczęście w tym naszym życiu? Wystarczy. Wiemy, że współczesna nauka, z matematyką i fizyką na czele, usiłuje dokładnie opisać nam ten przedziwny świat, w którym przychodzi nam żyć. Filozof także jest w niego zapatrzony, ale stawia sobie i światu całkiem inne pytania. Może chce głębiej na niego spojrzeć. Poszukuje ostatecznych odpowiedzi, których już nie można poddać w wątpliwość. Czy jest to możliwe?

Cele lekcji

Cel ogólny: Wyjaśnienie pojęcia filozofii.

Cele szczegółowe: **uczeń wie**, czym zajmuje się filozofia;

uczeń rozumie, dlaczego rozważania filozoficzne są takie istotne w życiu człowieka;

uczeń potrafi; dokonać samodzielnej refleksji filozoficznej.

Metody dydaktyczne zastosowane na lekcji: metoda refleksyjna, analiza tekstu (ćw.1), metoda problemowa, rozsypanka zdaniowa (ćw. 2).

Bibliografia:

A. Aznebacher, *Wprowadzenie do filozofii*, tłum. J. Zychowicz, Kraków 1987;

J. Galerowicz, *Na ścieżkach prawdy. Wprowadzenie do filozofii*, Kraków 1992;

A.B. Stępień, *Wstęp do filozofii*, Lublin 1995;

C. Wodziński, *Filozofia jako sztuka myślenia. Zachęta dla licealistów*, Warszawa 2000.

Ćwiczenie 1

Z poniższych określeń, czym może być filozofia, wybierz dwa i uzasadnij, dlaczego dokonałeś właśnie takiego wyboru.

Filozofia to...

- a) Postawienie jakiegoś problemu.
- b) Dokonanie refleksji nad problemami, które okazały się nierozwiązywalne na gruncie nauk przyrodniczych.
- c) Próby rozwiązania najbardziej fundamentalnych problemów człowieka, np. problemu sensu cierpienia.
- d) Wątpienie we wszystkie oczywistości.

- e) Szukanie prawd pierwszych, najbardziej zasadniczych, na których można konstruować swój światopogląd.
- f) Zakorzenie wszystkich swoich myśli w rozumie.
- g) Przekonywanie innych za pomocą możliwie jak najbardziej poprawnych argumentów rozumowych.
- h) Poznawanie samego siebie.
- i) Budowanie całościowego systemu wyjaśniania rzeczywistości.
- j) Zmienianie świata, a nie tylko usiłowanie go zrozumieć.
- k) Stanie się nadczłowiekiem.
- l) Nauczenie się umierania.
- m) Stanie się uczniem jakiegoś wielkiego mistrza.
- n) Wzniesienie swojej duszy ponad poziom ciała.
- o) Szukanie szczęścia między przyjemnościami intelektualnymi.
- p) Zmienianie samego siebie, a nie otaczającego świata.
- q) Poznanie całej rzeczywistości, wszystkiego, co istnieje w świetle najbardziej fundamentalnych zasad, przyczyn.
- r) Szukanie argumentów, dlaczego świat powstał.
- s) Nauczenie się słuchania drugiego człowieka.
- t) Odnalezienie sensu swojego życia.
- u) Uporządkowanie całej dotychczasowej wiedzy ludzkiej.

Ćwiczenie 2

Dopasuj wypowiedzi filozofa do postawionych pytań.

1. Po co istnieje filozofia? Czemu ona służy?

Filozof:

2. Co znaczy więc być filozofem?

Filozof:

3. Wydaje się jednak, że rozważania typu „o bycie jako bycie” nie mają wiele nam do powiedzenia. Rozważania, użyjmy tego przedziwnego słowa, meta-fizyczne są tego typu, że w żaden sposób nie można ich sprawdzić ani udowodnić. Są poza zakresem jakiegokolwiek możliwego doświadczenia. Czy nie jest to „kręcenie się wokół własnego ogona?”

Filozof:

4. Popatrzmy na te wszystkie grube tomiska filozoficzne, nikt, chyba poza samymi autorami, co też nie jest takie pewne, nie wie, o co chodzi. Czy filozofia nie jest jak poezja: wyraża tylko subiektywne odczucia i pragnienia autorów? Nie ma więc mowy o żadnej nauce.

Filozof:

5. Czy można powiedzieć, że filozofia interesuje się właściwie wszystkim?

Filozof:

6. Ale czy można znaleźć zadawalającą odpowiedź na takie pytania?

Filozof:

Wypowiedzi **Filozofa:**

- a) Wydaje mi się jednak, że istnieje możliwość takiego mówienia o rzeczywistości, bez kręcenia się w kółko, w którym chodzi o całościowe dostrzeżenie tego co istnieje, przede wszystkim samego faktu istnienia tej rzeczywistości. Warto też spojrzeć na rzeczywistość pod kątem jej różnorodności, relacji, określić miejsce człowieka, zapytać o sens życia. Nie są to pytania, na które odpowie inna dyscyplina poza filozofią.
- b) Rzeczywiście może trochę szokować różnorodność istniejących filozofii, teorii, interpretacji. Ale one wszystkie są przejawami twórczego poszukiwania prawdy o rzeczywistości, o człowieku. Jednak czasami punkt wyjścia refleksji filozoficznej jest tak odmienny, że to właśnie on powoduje tak wielkie zróżnicowanie. Dla jednych początkiem refleksji jest istniejący świat, dla innych intuicja, jeszcze dla innych istnieje tylko zmysłowość i materia.
- c) Człowiek dzisiejszy niedowierza refleksji czy badaniom naukowym, które „na pierwszy rzut oka” nie mają charakteru praktycznego. Nie służą rozwijaniu techniki, cywilizacji, wynalezieniu nowych lekarstw itd. Filozofia nie ma charakteru praktycznego w tym znaczeniu, choć jej wpływ na życie ludzkie może być bardzo wielki. Oczywiście myślę tutaj o wpływie na filozofa czy jego słuchaczy.
- d) Zadawałające? Nie wiem, ale nigdy nie wolno zaprzestać stawiania takich pytań i poszukiwania odpowiedzi. Na tym polega najgłębszy sens uprawiania filozofii.
- e) Ciekawe pytanie. Zamieniłbym je jednak na bardziej fundamentalne – co to znaczy być człowiekiem? Filozofia dotyka człowieka jako człowieka, jego istotę. Nie interesuje mnie, co ten człowiek robi, jaka jest jego funkcja w społeczeństwie i wiele podobnych rzeczy. Zadaję pytanie o całościową wizję, kim jest człowiek, jakie jest jego miejsce we wszechświecie, co stanowi istotę naszego człowieczeństwa. Nie chodzi więc o opis, jak funkcjonuje jego ręka czy mózg.
- f) W pewnym sensie tak. Nie ma przedmiotu, który nie mógłby stać się celem refleksji filozoficznej. Mamy filozofię prawa, człowieka, przyrody, wartości i wiele innych. Ale filozof chce zadać pytanie o wszystko w znaczeniu pytania najbardziej podstawowego: dlaczego istnieje raczej coś niż nic? Dlaczego istnieje?